

TELLING THE TRUTH ABOUT HISTORY

Een interview met Lynn Hunt

Anja Petrakopoulos
(Vertaling: Stine Jensen)

Lynn Hunt (1945), hoogleraar geschiedenis aan de Universiteit van Pennsylvania, laat zich kenmerken als een geschiedkundige met een grote belangstelling voor geschiedtheorie en filosofie. In haar vroege werk stond de maatschappelijke betekenis van het politieke centraal; later heeft zij zich bewogen in de richting van cultuurgeschiedenis en deelgenomen aan de *linguistic turn* in de geschiedwetenschap. Tegenwoordig hebben het feminisme en de psychoanalyse grote invloed op haar werk. Van haar hand is onder andere verschenen *The Family Romance of the French Revolution*. Zij is redactrice van onder meer de bundels *The New Cultural History* en *The Invention of Pornography*.

Haar laatst verschenen werk, *Telling the Truth about History*, schreef zij samen met de historici Margaret Jacob en Joyce Appleby. De titel van dit boek is provocerend, aangezien de vraag of het mogelijk is 'de waarheid te vertellen' over de geschiedenis in deze tijd door de meeste, zo niet door alle historici ronduit ontkennend wordt beantwoord. Door een aantal recente stromingen binnen de filosofie (het postmodernisme) en de geschiedenis (multi-culturalisme) is 'de waarheid' onder zware druk komen te staan. Het multi-culturele inzicht laat zien dat de historische narratio nooit volledig is, maar altijd slechts een klein fragment van de historische werkelijkheid weergeeft. Vanuit een postmodern perspectief biedt representatie in een historische tekst nooit een directe weerspiegeling van het verleden. Waarheden zouden altijd betrekkelijk zijn, en geschiedverhalen fictief.

Telling the Truth about History wil het begrip 'waarheid' voor de geschiedwetenschap een nieuw leven inblazen. De inzichten van het postmodernisme en multi-culturalisme worden niet genegeerd in *Telling the Truth*, maar meegenomen in een herziene visie van het waarheidsbegrip, *workable truth*, die filosofisch verankerd is in het pragmatisch realisme, en vanuit politiek oogpunt in de democratie. *Workable truth* is gefundeerd op een kwalitatieve (niet absolute) objectiviteit, en wordt in een democratische context geplaatst: "an audience of peers derives its power from equal access to the evidence and to publication, a reminder that democratic practices have an impact far beyond the strictly political. They permit replicability and testing, honest and often stormy controversy." (262)

Het concept van een workable truth dat u voorstelt hangt meer samen met de academische context dan met de wetenschappelijke inhoud van het historische verhaal. U vindt dat 'waarheid' noodzakelijk is voor de academische gemeenschap van historici en voor een opleving van de publieke discussie. Het vasthouden aan een waarheidsbegrip kan een verval tot relativisme - waardoor "the will to know is stifled" (271) - voorkomen. 'Waarheid' is nodig voor de gezamenlijke inspanning van toegewijde zoekers naar kennis. Uw oplossingen lijken uiteindelijk slechts een noodzakelijke voorwaarde te zijn: zonder waarheid geen geschiedwetenschap.

Hier worden veel vraagstukken tegelijk aan de orde gesteld. Ik wil ten eerste benadrukken dat de postmodernisten niet de eersten zijn geweest die stelden dat de geschiedenis het verleden niet in zijn geheel kan heroveren. Deze gedachte is gemeengoed geworden in de twintigste eeuw. Mensen als Charles Beard en Carl Becker hebben dit in 1920 en in 1930 al uitvoerig aangetoond. Al sinds het einde van de negentiende eeuw is er een anti-positivistische discussie gevoerd over de relatie tussen menselijke kennis en de realiteit die zij behoort te representeren, en hieruit kwam de gedachte voort dat deze twee niet naadloos over elkaar gelegd kunnen worden. De postmodernisten hebben dit inzicht veel verder doorgevoerd. Zij stellen dat, omdat de geschiedenis het verleden niet volledig kan weergeven, alle geschiedverhalen in essentie mythen, ideologieën en propaganda zijn, en dat het construeren van een historische narratio in essentie al een vorm van liegen is.

Wij houden echter vast aan het idee dat er een verschil is tussen zeggen dat er geen één op één verhouding is tussen datgene wat een historicus schrijft en het verleden dat hij weergeeft, en zeggen dat elk geschiedkundig verhaal even gedeeltelijk, bevooroordeeld, ideologisch gekleurd en propagandistisch is. Het probleem van deze laatste opvatting is dat het niet meer mogelijk zou zijn om, bijvoorbeeld, onderscheid te maken tussen de bewering dat er geen Holocaust is geweest en de vele historische argumenten die zich concentreren op de vraag waarom de Nazi's zulke praktijken voerden. Wij willen de mogelijkheid openhouden om te kunnen zeggen dat het onwaar is om te beweren dat er geen Holocaust is geweest, maar tegelijkertijd erkennen dat er een enorme ruimte is voor verschillende interpretaties.

Maar het zijn niet de postmodernisten die zeggen dat er geen Holocaust is geweest.

Er zijn wel postmoderne denkers, zoals Jean François Lyotard, die schrijven dat de Nikkei Index en de Dow Jones Average in wezen niet verschillen van - hij noemt ze in één adem - Auschwitz. Met andere woorden, 'er gebeuren veel slechte dingen in de twintigste eeuw'. Dit is afkomstig uit het erfgoed van Heidegger, die beweerde dat de concentratiekampen op één lijn staan met de mechanisering van de landbouw. Wij zeggen dat dit een zeer discutabele manier is om verschillen uit te wissen.

Zeggen dat de industrialisatie en mechanisatie de technologie van Auschwitz mogelijk hebben gemaakt, is ethisch, logisch en politiek gezien niet hetzelfde als

beweren dat Auschwitz *op één lijn staat* met industrialisatie en mechanisatie. Het is precies de onmogelijkheid dit onderscheid te maken waar wij op doelen. Als je niet gelooft dat er ook maar enig verband is tussen het verhaal en het verleden, dan is het veel moeilijker om onderscheid te maken tussen betere en slechtere representaties van het verleden. Wij erkennen wel degelijk dat er een kloof is tussen wat er in het verleden is gebeurd en onze representatie ervan. Maar wij zijn niet van mening dat alle representaties even fictieel en vertekend zijn. Wij willen de mogelijkheid openhouden om te beweren dat sommige representaties van het verleden beter zijn dan andere.

De sleutel tot de mogelijkheid om onderscheid te kunnen maken is een notie van objectiviteit die "concedes the impossibility of any research being neutral [...] and accepts the fact that knowledge-seeking involves a lively, contentious struggle among diverse groups of truth-seekers." De geschikte context hiervoor is "the system of peer review, open refereeing, public disputation, replicated experiments, and documented research- all aided by international communication and the extended freedom from censorship [...]" (281) Om je door Telling the Truth te laten overtuigen, moet je vertrouwen hebben in 'waarheidszoekers' die een collectief vormen, dat wil zeggen de academische elite.

Wij beweren niet dat zo'n groep - die wij een kennis-producerende democratische gemeenschap zouden noemen - noodzakelijkerwijs garant staat voor betere interpretaties. Uit de praktijk en de geschiedenis blijkt echter dat het een zeer krachtig middel is om, via conflicten over verschillende mogelijke interpretaties, een goed beeld te krijgen van het verleden. Met andere woorden, wij denken dat dit een succesvoller systeem is om kennis van het verleden te produceren dan systemen die gebaseerd zijn op geheimhouding, censuur, en de uitsluiting van hele bevolkingsgroepen om aan de kennisontwikkeling bij te dragen.

Wij beweren niet dat democratie automatisch waarheid produceert. De meerderheid kan over een minderheid heersen. Er bestaat altijd de mogelijkheid dat de betere geschiedschrijving het niet overleeft. Sommige mensen hebben een betere toegang tot de media; sommigen hebben een betere toegang tot alle wegen die kennis machtig maken, dus het staat als een paal boven water dat er allerlei versturende mechanismen in de moderne maatschappij zijn die hierop van invloed zijn.

In uw schets van kennisproductie wordt niet verteld hoe het 'onderhandelen' over waarheid nu precies in zijn werk gaat. Wie bepaalt wat waarheidsgetrouw is, wat de 'beste' geschiedenis is?

Het is een proces van reactie en interactie met het bredere publiek. Het heeft dus veel te maken met datgene waar Habermas het over heeft - de rol van de publieke opinie. Een vaag en algemeen concept, dat in essentie inhoudt dat iedereen die geïnteresseerd is, goed opgeleid, in staat tot lezen en deelname

aan discussies, deel uitmaakt van het publiek dat bijdraagt aan de meningsvorming.

In Telling the Truth staat dat een gemeenschap van gelijken garant staat voor de produktie van historische waarheid. Onderlinge kritiek bevordert een betere waarheid. Democratie is voor dit proces van groot belang, omdat het voor iedereen een gelijke toegang tot kennis waarborgt, en tevens een gelijke toegang tot publicatie-mogelijkheden. Dit alles geeft mij echter niet de indruk dat het om een breed publiek gaat. Integendeel, het lijkt eerder om een elitaire groep academici te gaan.

Ik zie het niet als een puur academische aangelegenheid. Bij deze discussies zijn, met name in de Verenigde Staten, veel bredere groepen betrokken geweest en niet alleen de academische gemeenschap. Ook leraren in het middelbaar onderwijs en ouders van leerlingen uit de lagere onderwijsniveaus. Eigenlijk toont bijna iedereen van het Amerikaanse publiek wel enige interesse in vraagstukken als 'welk type geschiedenis zou men moeten onderwijzen?'. Het is niet een onderwerp dat alleen door intellectuelen in de wandelgangen van de Ivy League Institutions besproken wordt.

Maar nogmaals: wie beslist er dan wie er gelijk heeft? Ik denk dat de eigenlijke crisis, in ieder geval in de Verenigde Staten, een crisis van pedagogische autoriteit is. In Telling the Truth zijn de eigenschappen van goede geschiedenis gebonden aan professionele normen. Dat is niet bevorderlijk voor de discussie tussen een breder publiek en de 'Ivy League' professionals: een docent in Des Moines heeft niet de beschikking over dezelfde publicatie-mogelijkheden en toegang tot kennis als een hoogleraar aan de universiteit van Berkely. De kennisbronnen zijn in bezit van de intellectuelen aan de universiteiten, maar de rol van universiteiten is geproblematiséerd in de Verenigde Staten. De universiteit geniet niet meer de autoriteit van vroeger. In jullie argumentatie lijkt het erop alsof jullie zelf een autoriteitspositie willen opeisen; een positie die het mogelijk maakt te zeggen: 'Zus en zo is het gegaan. Ik kan het weten, want ik ben er twintig jaar mee bezig geweest om het uit te zoeken.'

Er zit meer achter. Het is inderdaad zo dat de traditionele autoriteits-posities aangetast zijn. Het feit dat je een doorsnee blanke Amerikaanse historicus van middelbare leeftijd bent, een 'expert met diploma', betekent niet langer dat iedereen automatisch gelooft wat je zegt. Deze machtspositie is zonder twijfel scherp onder vuur genomen, wat wij als zeer positief ervaren. Het betekent dat er meer mensen deel kunnen nemen aan de discussie over historische kennis. Daarmee willen we niet zeggen dat ieders mening over vragen als 'wat gebeurde er vroeger' even zwaar weegt of even waar is. Hier komen de professionele eisen om de hoek kijken. Dit betekent niet dat er mensen buitengesloten worden omdat zij geen beroepshistorici zijn. Deze mensen spelen een belangrijke rol bij het genereren van nieuwe kennis, die dan deel uit gaat maken van de discussie. Dat is één van de meest positieve dingen van de discussie in de

Verenigde Staten. Nieuwe groepen die de Amerikaanse nationaliteit opeisten vroegen: 'Waarom staan wij niet in die boeken? Wij zijn er, wij bestaan, en wij maken deel uit van deze gemeenschap. Waarom staan we niet in dit boek?' Deze groepen spelen een zeer belangrijke rol: zij dwingen de professionals tot het stellen van vragen zoals: 'Waarom heeft onze geschiedschrijving deze mensen buitengesloten?'. Toen deze groepen uiteindelijk ook door representanten op de universiteit werden vertegenwoordigd, heeft er een drastische verandering plaats gevonden in de houding ten opzichte van de vraag wat professioneel acceptabel en relevant is als onderwerp van onderzoek. Het gaat er naar mijn idee niet om een definitieve keuze te maken, het is niet *of/of* - juist de spanning tussen verschillende posities is van belang. Het gaat er evenmin om dat de meerderheid nu beslist wat er precies in 1789 is gebeurd: over geschiedenis kun je niet stemmen. Je kunt er slechts over discussiëren, en deze discussie heeft te maken met kennis; kennis die niet langer voor één groep is weggelegd, zoals vroeger wel het geval was.

Wij betogen dat het mogelijk is om kennis over het verleden te verwerven en er een redelijk kloppend beeld van te geven. Dit is cruciaal voor vraagstukken die nu spelen over de betekenis van nationaliteit en van burgerschap in de moderne wereld. Het zou moeilijk zijn de democratie hoog te houden als er geen standaard was om te meten wat waarheid is; als je niet gelooft dat er ruimte is voor een samenhangend nationaal verhaal van één land; als je echt zou geloven dat iedereen 'maar zijn mening geeft'. Dan heb je volgens mij, in één woord, Bosnië.

In de Verenigde Staten zijn er verschillende groepen op de universiteit vertegenwoordigd, en zodoende zijn er verschillende geschiedenissen geschreven. Het is lastig om al deze verhalen tot één keurig verhaal over de Amerikaanse natie te bundelen. De traditionalisten zeggen dat al die verhalen niet belangrijk zijn, terwijl de multi-culturele historici dat juist wel vinden. Het lijkt wel een 'welles nietes'-spelletje. Lost u dit probleem wel op in Telling the Truth? De crux is het wikkelen en wegen van wat waardevol en belangrijk is. Is er zo'n algemene manier om deze waarde te bepalen?

Wij nemen een positie in die de spanning tussen het traditionalistische en het multiculturele standpunt laat bestaan. Wij wijzen het traditionele gezichtspunt af dat, bijvoorbeeld, de geschiedenis van gewone mensen er niet toe doet, omdat de enige geschiedenis die telt die van de maatschappelijke bovenlaag is. Ook wijzen wij het extreem multi-culturalistische perspectief af dat iedere groep in de maatschappij simpelweg haar eigen verhaal heeft waarin de groep haar identiteit bevestigt ziet. Als je één natie wil hebben, dat wil zeggen de Verenigde Staten, dan heb je de verhalen nodig over hoe het tot een eenheid is gekomen. Daarmee bedoel ik niet te zeggen dat je oude helden-verhalen moet gaan ophangen. Integendeel, het is zeer goed mogelijk, en ook succesvoller en uitdagender, om verhalen te schrijven over de Amerikaanse natie die gaan over de manier waarop verschillende groepen werden buitengesloten; over waarom

dat gebeurde, en over hoe zij een stem verworven om ook het burgerschap te verkrijgen.

De hoofdargumentatie van Telling the Truth begint in het zeventiende-eeuwse Europa, gaat dan over naar Amerika, en van daaruit verder. Van tijd tot tijd komt de tekst terug op de vervolging, onderdrukking en uitgewiste momenten van de geschiedenis in het historische verhaal. Ook is er regelmatig aandacht voor de "embarrassment of the dead white males" en wordt benadrukt hoe goed en belangrijk het is dat mensen de verhalen over de afslachting van de indianen en de onderdrukking van de zwarte bevolking kenbaar hebben gemaakt. Dan gaat de argumentatie echter weer over op de rode draad van het verhaal, een loflied op de democratie. Is dat wel bevredigend?

Er is een groot verschil tussen het aanprijzen van de positieve kanten van het democratische regeringssysteem, wat we zonder meer doen, en te zeggen dat iedere gebeurtenis die ooit plaats had in het verleden van de Verenigde Staten noodzakelijk was om tot het heden te komen. Dat laatste idee is nou precies wat wij bestrijden. In het derde hoofdstuk beargumenteren we dat zo, door al het slechte nieuws niet te vermelden, het idee van een Amerikaanse natie is gecreëerd. Het is niet zo dat Amerika haar identiteit ontleent aan de afslachting van de indianen en het importeren van slaven - meestal door Europeanen - om een nieuw economisch systeem op te bouwen dat onderdeel uit ging maken van de nieuwe natie. Die dingen zijn werkelijk gebeurd, en hebben catastrofale gevolgen gehad voor de oorspronkelijke bewoners en voor al die miljoenen mensen die over de oceaan zijn getransporteerd. Daarom hoeven we echter nog niet te zeggen: 'Dat is zo verschrikkelijk geweest dat we niets meer kunnen zeggen over wat Amerika is.' We moeten onder ogen zien waar we nu zijn beland, en nadenken over hoe we om kunnen gaan met dit stuk van ons verleden. Op de Amerikaanse scholen wordt dit als waarheid van de geschiedenis van de Verenigde Staten onderwezen.

Ik bedoel dat jullie uit die geschiedenissen geen conclusies trekken. In jullie verhaal is de Constitutie de telg van de Verlichting, en is de Verlichting goed en democratie geweldig. Deze verhalen worden niet geïncorporeerd in jullie concept van wat democratie in Amerika betekent.

De verhalen zijn niet inherent aan democratie.

In elk democratisch systeem zijn er uitsluitingspraktijken.

Ofschoon dit niet in ons boek staat, denk ik dat ik gerust kan stellen dat we het idee afwijzen dat uitsluiting inherent aan democratie is. Ik denk dat de eigentijdse geschiedenis aantoont dat dat niet het geval is. Bovendien, en dat is nog veel belangrijker, ik denk dat het moeilijk zou zijn om een alternatief politiek

systeem aan te wijzen dat het beter doet wat uitsluiting betreft. Noem mij één politiek systeem dat beter is wat dit betreft, dan democratie. Nou?

Zou het niet vruchtbaarder zijn om de ideale concepten van waarheid en democratie als niet te verwezenlijke dromen achter ons te laten en naar wat realistische concepten toe te werken?

Dat is precies het argument dat de Nazi's in 1930 gebruikten, en precies wat wij niet willen gebruiken. De Nazi's beweerden dat die ideeën niet werkten, niet genoeg voldeden aan de behoeften van het Germaanse Volk, niet genoeg aandacht besteedden aan de specifieke eigenschappen van het ras, die zo veel belangrijker waren. En dus waren ze gewelddadig, anti-democratisch, anti-Franse Revolutie, anti-Verlichting, en, zou ik willen beweren, tegen de rede, in de zin van wat er in de Verlichting mee werd bedoeld. Zij zagen zichzelf als werkers aan een nieuw en beter systeem.

Dus alle nieuwe opvattingen leiden tot Nazisme?

Nee. Dat denk ik niet. Maar noem mij één betere, verdraagzamer, en minder gewelddadige regeringsvorm in onze huidige wereld dan de democratie. Het lijkt mij overduidelijk dat die er niet is. Zou u de Chinese communisten noemen? Of de Iraanse mullahs? Zijn dit betere manieren om met deze problemen om te gaan? Democratie en een wetenschappelijke standaardnorm van waarheid hebben hun geschiktheid bewezen om steeds meer mensen te incorporeren. Deze twee hebben hun flexibiliteit getoond, die het mogelijk maakt een betere maatschappij te creëren.

Dus er is vooruitgang in de geschiedenis?

Ik zie vooruitgang niet als een lineaire ontwikkeling. Wel zie ik dat de politieke systemen van vandaag de dag, bijvoorbeeld in de Verenigde Staten, beter zijn dan die van vroeger. Democratie heeft allerlei defecten, maar ik zie geen betere oplossing, geen systeem dat meer verschil van mening toelaat, een vredigere oplossing voor conflicten, en een vredigere machtswisseling.

Laten we even teruggaan naar wat wij in eerdere hoofdstukken schrijven over de opkomst van een wetenschappelijke standaard van waarheid. Tussen de zeventiende en de twintigste eeuw heeft er een grote verandering plaatsgevonden. In de zeventiende eeuw geloofde men, onder andere Newton, dat God degene was die garant stond voor redelijkheid en voor het goed functioneren van het maatschappelijk systeem. In de achttiende eeuw zeiden de verlichte denkers dat de Rede, en niet God hiervoor garant stond. In de negentiende en twintigste eeuw ontdekten een hele hoop mensen dat zij konden beargumenteren dat ze redelijk waren en elkaar vermoorden. Het grote dilemma van de twintigste eeuw is: Wat rechtvaardigt een standpunt?

Wij zijn van mening dat het belangrijk is dat er een basis is van legitimiteit. Deze basis is niet de verlichte rede, omdat deze rede vanzelfsprekend geacht wordt, terwijl die gedachte nu niet meer zo voor de hand ligt. Wij ontleen ideeën aan het pragmatisch realisme en de democratie, omdat de verbinding tussen democratie en de wetenschappelijke kennisnorm niet alleen de meeste kennis heeft voortgebracht, maar ook tot maatschappijen heeft geleid die verdraagzamer en minder gewelddadig zijn. Ik zeg niet dat er een constante vooruitgang is geweest. Dat blijkt wel uit de twintigste eeuw.

Telling the Truth benadrukt de psychologische dimensie van geschiedschrijving. "It is exactly the psychological potency of written history that makes it so important to nations. Just as memory in all its visible and invisible forms sustains personal identity, so national memory, kept alive through history, confers a group identity upon a people, turning association into solidarity or legitimating the coercive authority of state. Milan Kundera has said that the struggle of people against power is the struggle of memory against forgetting." (270)

Is vergeten niet méér dan alleen een oefening van macht? Het is toch ook een overlevingsstrategie, een manier om de identiteit te behouden wanneer herinneringen onverdraaglijk zijn. Om een identiteit in stand te houden gebruikt het geheugen beide functies van vergeten en herinneren. Soms kan het verleden onverdraaglijk zijn en moet je het loslaten, als je tenminste de eenheid - in dit geval van de Verenigde Staten - in stand wilt houden.

Daar heeft u gelijk in. Ik denk dat één van de dingen die we duidelijk wilden maken - in die passages over het geheugen - is dat het mes aan twee kanten snijdt. Aan de ene kant benadrukken we het feit dat de machthebbers dit 'vergeten' nodig hebben, zodat zij aan de macht kunnen blijven en men vergeet hoe zij aan de macht kwamen. Aan de andere kant beargumenteren we dat de machtelozen het 'geheugen' nodig hebben om zich tegen de gevestigde macht te kunnen wapenen. Dat hebben we in Oost-Europa gezien, waar een compleet ondergronds systeem van behoud van geheugen zich verzette tegen de pogingen van het regime om de geschiedenisboeken te veranderen. Dit is van groot belang geweest, zo bleek later, en komt nu allemaal boven water. Het is waar dat een natie sommige dingen maar beter kan vergeten. In Amerika kunnen we niet de hele tijd maar terugdenken aan de indianen die stierven of aan al diegenen die in de gewapende strijd het leven verloren. Er is een voortdurende spanning: naties willen sommige dingen het liefst vergeten om hun identiteit te kunnen behouden, maar ze moeten ook gedwongen worden zich dingen te herinneren, zodat ze een beter begrip van zichzelf hebben.

De taak van de historicus is dus tweeledig. Aan de ene kant dient de historicus eenheid in een natie aan te brengen en een verhaal te schrijven dat de mensen bij elkaar houdt. Aan de andere kant is de historicus een pijnlijke bedreiging voor die identiteitsvorming.

Juist. Wij willen beide kanten evenveel benadrukken. Het staat buiten kijf dat historici in America en Europa in een behoefte voorzien wat betreft het gevoel van een nationale identiteit. In die zin gaan ze in zeker opzicht propagandistisch te werk. Maar ze spelen ook een andere rol: steeds maar weer beginnen over dingen die verborgen worden, steeds maar weer die onderwerpen aansnijden waar mensen nou net niet over na willen denken; voortdurend zeggen dat deze zaken onderdeel uitmaken van het verleden - onthoudt dat goed. Dat kunnen wij niet allemaal de kop indrukken. Dus de manier waarop u dat formuleerde is zeer juist: het is een tweeledige situatie. En die twee aspecten zijn in conflict met elkaar. Onze mening is dat de spanning tussen beiden goed moet worden bewaard en gekoesterd. Onze rol beperkt zich niet tot het uiteenrafelen van een natie, maar beperkt zich evenmin tot het opbouwen ervan.

De Vrouw: Als zij goed genoeg zijn om het kiesrecht te hebben, waarom ik dan niet.

Amerikaanse prent die op 10 augustus 1913 verscheen in het radicaal liberale weekblad *De Amsterdammer*.